

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

SOUČASNÉ VZTAHY DĚTÍ A RODIČŮ – KŘESŤANSKÝ POHLED

Vedoucí práce: PhDr. Bc. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Autor práce: Daniela Talánová

Studijní obor: Vychovatelsví - Pedagogika volného času

Ročník: 3. ročník

Forma studia: Kombinovaná

2011

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím

se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

Podpis

„Děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Bc. Zuzaně Svobodové, Ph.D. za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.“

Obsah

Úvod	6
1 Podobnost vztahu Boha a člověka se vztahy dětí a rodičů	8
1.1 Vztahy dětí a rodičů podle typu výchovy	8
1.2 Reálná disciplína a kázeň.....	10
1.2.1 Kázeň a její biblické i křesťanské pojetí.....	11
1.3 Hranice pro děti a tajemství uvařené žaby	13
1.3.1 Každá hra má pravidla, která hráči musí znát	14
1.4 Když Hospodin kárá a trestá.....	16
2 Výchova k víře, výchova skrze víru.....	17
2.1 Zsvět syna do jeho cesty	17
2.2 Učedník následuje svého mistra rád.....	18
2.2.1 Velký význam vychovatele – průvodce	20
2.3 Proč učit děti víře	21
2.3.1 Předávání víry efektivně a bezbolestně	21
2.4 Ukázat Kristovu lásku	23
2.5 Možnost svobody znamená více zodpovědnosti	24
2.5.1 Zdravé sebevědomí a vlastní hodnota	25
2.6 Vzájemná láska a úcta	25
2.6.1 Úcta – prostředek vzájemného porozumění.....	27
2.7 Časová investice	28
2.7.1 Čas jako úročící se veličina ve vývoji vztahů	29
2.7.2 Efektivita plánování – dílčí rozvoj zodpovědnosti.....	30
2.7.3 Plánování volného času.....	30
3 Rodiče, děti a přátelé dětí.....	32

3.1	Vnímání reality	32
3.1.1	Děti, jejich přátelé a pravidla hry – zájem rodičů	32
3.1.2	Zakazování kamarádů.....	34
3.1.3	Špatná parta?	34
3.2	Partnerské vztahy dětí - když partnerský vztah dítěte poruší vztah k rodičům	36
3.2.1	Bydlení s přítelem či přítelkyní a křesťanské hodnoty	36
3.2.2	Rodinná diskuze o vztazích.....	38
4	Volba povolání a vztahy v rodině	40
4.1	Konečné rozhodnutí pro povolání na vztazích závisí také	40
4.2	Motivační vzorec a volba povolání – na co není nikdy pozdě.....	41
	Závěr.....	43
	Seznam použitých zdrojů	45
	ABSTRAKT	46
	ABSTRACT	47

Úvod

Rodina je nejdůležitější společenskou institucí. Je první skupinou, v níž a s níž člověk, když se narodí, tvoří a buduje vztahy. Jejimi hlavními funkcemi je reprodukce, výchova, socializace a předávání kulturních vzorů.

Rodina je tedy základní institucí, ve které si dítě osvojuje základní návyky. Návyky důležité k tomu, aby obstálo v životě, v interakci s jinými lidmi, umělo se o sebe postarat, aby mohlo v budoucnu založit svou vlastní rodinu a předávat získané dovednosti. Zkrátka aby bylo schopné žít svůj život ve společnosti. Vše zde se odehrává, stojí a padá na základě vztahů mezi jejími členy. Jsou to právě vztahy v rodině, s nimiž se dítě setká nejdříve. Osvojí si vzorce jednání, které následně bude aplikovat v interakcích se širším okolím. Jejich kvalita pak určí, jak bude dítě schopno navazovat a udržovat vztahy s dalšími lidmi.

Vztahy v rodině se po celou dobu trvání vyvíjejí a mění. Mají svou dynamiku a jsou plné překvapení, zvratů a neočekávaných situací. Z jejich dynamiky se učí nejen děti, ale i rodiče. Některé situace lze přepokládat a každá rodina si jimi projde, jiné jsou pro každou rodinu specifické. Dynamicky se ale vyvíjí i pojetí vztahů a výchovy. To, co dříve bylo nepřijatelné může dnes být uznávanou hodnotou.

Problematika vztahů mezi rodiči a dětmi je tématem, které mě zajímá a přitahuje celý život. Ráda pozoruji a srovnávám vztahy rodičů a dětí v různých rodinách, zajímají mě jejich příběhy i způsoby řešení. Ráda analyzuji, proč některé postupy fungují a jiné ne, hledám, v čem může být příčina a srovnávám s tím, co jsem již viděla nebo četla jinde. Nejvíce mě vždy těší okamžik, kdy objevím, co ke které situaci říká Bible.

V dnešní době je propagována otevřená komunikace. Lidé se jí učí a snaží se ji používat. Přesto ne všichni rodiče zvládají aplikovat vůči svým dětem principy správné komunikace. K dispozici je mnoho publikací a příruček o komunikaci i o správné výchově – tedy o výchově tak, aby vztahy rodičů a dětí byly optimální, aby byly co nejvíce eliminovány negativní dopady nevědomého nesprávného chování rodičů vůči dětem a zároveň aby procesem těchto interakcí - tedy výchovy – byly dosaženy trvalé a především žádoucí změny v chování člověka.

Vztahy mezi rodiči a dětmi v křesťanských rodinách jsou ještě obohaceny o Boží zákony, tedy biblické hodnoty a morálku, k nimž mají rodiče děti vychovat. Vztahy v rodině křesťanů se budou vyvíjet právě na základě biblického učení, ale také na srovnávání se světskými hodnotami, které jsou mnohdy odlišné.

Protože vztahy mezi rodiči a dětmi, především z křesťanského pohledu, zahrnují mnoho oblastí, přiblížím detailněji jen některé, všeobecně platné, které křesťanští rodiče musí hodnotit pod úhlem pohledu Bible, kde světské myšlení vidí problematiku mnohdy odlišně.

Cílem této práce je prozkoumat dostupnou současnou křesťanskou literaturu a vybrat z ní aktuální problémy vztahů mezi dětmi a rodiči v křesťanských rodinách, blíže je popsat a zhodnotit je také z pohledu Bible. Na základě srovnání dostupné literatury poskytnout různé pohledy autorů, případně rozšířit a ucelit podobné názory více autorů. Tam, kde se jejich pohledy rozcházejí, má nahlédnout různost názorů a pohledů a nechat čtenáři možnost vlastního výběru.

První kapitola je srovnáním vztahů Boha s lidmi a vztahů rodičů s dětmi. Dává nahlédnout, v čem jsou si tyto vztahy podobné, kde bychom mohli hledat shody ve vztazích Boha a člověka a dětí a rodičů.

Druhá kapitola je věnována problematice výchovy k víře a výchově ve věřící rodině. Tomu, jakou zodpovědnost mají věřící rodiče - praktickému předávání víry následující generaci.

Třetí kapitola se zabývá možným vlivem vnějších vztahů dětí vztahy mezi rodiči a dětmi.

Poslední kapitola nabízí pohled na to, jakým způsobem mohou vztahy dětí a rodičů ovlivnit budoucí volbu povolání dítěte.

Názory autorů publikací jsou doplněny o příběhy konkrétních lidí z okolí a poznatky z rozhovorů s různými křesťanskými rodiči a církevními autoritami.

1 Podobnost vztahu Boha a člověka se vztahy dětí a rodičů

Bůh je také rodič a již mnoho let prochází stejnými strastmi¹, jako prožívají rodiče dětí. Proto lze i Bibli, Boží slovo brát jako určitý návod k výchově i jako obraz vztahů z výchovy vyplývajících. Je zde sice popsáno mnoho o vztahu židovského národa k Hospodinu a o vztahu Boha a církve, ale i dětí a rodičů. Pokud bychom kontext Božího principu výchovy židovského národa i církve srovnali s rodičovskou výchovou, našli bychom mnoho společného. Také zde můžeme vyčíst, jaké postoje a vztahy vychovávaný vůči svému vychovávateři zaujímal, jak reagoval na výchovu.

Bůh však nechce být jen tím, kdo vychovává. Chce mít s člověkem vztah plný lásky a porozumění. A to je jeden z důvodů, proč je člověk Bohem vychováván.

1.1 Vztahy dětí a rodičů podle typu výchovy

V dnešní době rozlišujeme tři základní způsoby výchovy. Je to autoritářský, shovívavý a autoritativní. Každý rodič užívá některý z typů, buď zcela, nebo z větší části. O výchově se lidé mohou leccos dočíst, čili dochází k tomu, že poučení rodiče volí zcela plánovitě určitý způsob výchovy. Podívejme se na tyto tři základní způsoby, o nichž se můžeme dočíst v mnoha publikacích o výchově². Dr. Kevin Leman uvádí přístup autoritářský, shovívavý a autoritativní, jiné publikace uvádí místo shovívavého přístupu **liberální**.

- **Autoritářský** rodič „přesně ví“, co je pro jeho dítě nejlepší. A tak to bude! V praxi to znamená mnoho příkazů a zákazů, leckdy i trestů, když dítě nesplní často přemrštěné požadavky. Dítě nemá moc volnosti a už vůbec nemá prostor pro utváření nebo prosazení vlastního názoru. Rodiče je ovládají a velkou většinu rozhodnutí dělají za ně, protože rodiče přeci nejlíp vědí. Takové dítě buď dokáže přesně splnit, co se od něj žádá, nebo se jednoho dne vzepře. Z jeho strany může jít o vztah plný strachu a obav a leckdy bude docházet, ve snaze o

¹ CLOUD, Henry; TOWNSEND, John. *Děti a hranice : Proč ve vztazích k dětem budovat hranice?*. Praha : Návrat domů, 1999, s. 6.

² LEMAN, Kevin. *Sourozenecké konstelace*. Vyd. 4. Praha : Portál, 2008, s. 156.

vlastní svobodu, k obcházení příkazů rodičů. Dalším „produktem“ této výchovy může být jedinec, který není schopný vlastního názoru, protože nikdy neměl možnost cokoliv rozhodnout.

- **Shovívavý**, liberální nebo také benevolentní přístup představuje opačný extrémem autoritářského stylu výchovy. Zde je vše dovoleno. Dítě si může dělat, co chce. Existuje ale reálné nebezpečí toho, že si rodiče nevědomky vychovají malého tyrana jak sobě, tak lidem v okolí dítěte. Ve chvíli, kdy dojdou k tomuto prozření, zjistí, že již nemohou nic dělat, neboť dítě nezvládnou. Každé dítě totiž hledá své hranice, které podvědomě potřebuje pro svůj zdravý duševní vývoj. Pokud se mu hranice nedostane, bude své pole působnosti neustále rozšiřovat. Takové dítě může například používat rodiče jako hybnou sílu, díky níž vždy dosáhne svého bez vlastního úsilí.
- **Autoritativní** přístup, jakási střední cesta mezi oběma výše zmíněnými přístupy, se K.Lemanovi jeví jako nejlepší možný. Rodiče „*využívají principů reálné disciplíny, které jsou jako stvořené k tomu, aby jim pomohly děti s láskou vést a usměrňovat.*“³ Co je ale reálná disciplína a jak jí docílit? Reálnou disciplínu můžeme charakterizovat jako dodržování předem dohodnutých pravidel. Jak rodiče, tak děti přesně vědí, co se od nich očekává. Také tím roste vztah založený na důvěře.
- Dr. Ross Campbell uvádí ještě čtvrtý typ výchovy. Mluví o **zanedbávání**, čili o tom, že se rodiče výchově nevěnují vůbec.

³ LEMAN, Kevin. *Sourozenecké konstelace*. Vyd. 4. Praha : Portál, 2008, s. 158.

1.2 Reálná disciplína a kázeň

Jakým způsobem vychovává Bůh? Užívá některý z výchovných stylů, které rozlišují lidé?

Hospodinovo poučení, synu, neodmítej,

když tě napravuje, nezoufej;

Hospodin kárá, koho miluje,

jak otec syna, jehož má v oblibě.⁴

„Výchova se v dané chvíli nikdy nezdá příjemná, ale krušná, později však těm, kdo jí prošli, přináší ovoce spravedlnosti a pokoje.“⁵

Ano, Hospodin kárá, koho miluje. Jde mu o to, aby jeho milovaný mohl zažívat požehnání a dobré věci, které On připravil. Proto člověka učí i tomu, že je zodpovědný za své činy a jednání, že má svou vůli, kterou Hospodin ctí tím, že ho nechá, aby sám rozhodl i se všemi důsledky jeho rozhodnutí.

Hospodin vychovává člověka ke kázni a disciplíně. Vybírá k tomu způsob pro člověka nejlepší. Každému podle jeho potřeb, ale vždy s láskou. Ctí lidskou individualitu a podle toho také k jednotlivcům přistupuje. Pro každého volí ty nejlepší výchovné prostředky. Takové, které přinesou nejvíc užitku danému jedinci. O co Hospodinu při výchově jde? Co je Jeho cílem?

„Já sám přece vím, jak o vás přemýšlím, praví

Hospodin. Mám v úmyslu váš prospěch, a ne neštěstí; chci vám

dát budoucnost a naději.“⁶

Hospodinu jde v první řadě o kvalitní vztah s člověkem. Proto ho také stvořil.

„ Bůh stvořil člověka ke svému obrazu,

k obrazu Božímu stvořil jej:

jako muže a ženu stvořil je.“⁷

⁴ Přísloví 3, 11-12

⁵ Židům 12, 11

⁶ Jeremiáš 29,11

To tedy znamená, že se má člověk proměňovat do Boží podoby. Růst do podoby Krista. Můžeme se spolehnout na to, že nás Bůh zná a že tedy zvolí přesně ten způsob výchovy, který z nás učiní lidi podobné Jemu.

To vše bychom měli jako rodiče být schopni převést do interakce rodičů a dětí. Vychovávat s láskou tak, aby mohl vyrůst dobrý člověk schopný samostatného života, schopný kvalitních vztahů s okolím, který se bude umět sám rozhodnout a nést důsledky. Vychovávat podle potřeb individuality každého dítěte, tedy zvolit „**výchovu šitou na míru.**“

Děti by měly být ukázněné, mírné, svým chováním příkladné. Co je ale biblická kázeň a jak může ovlivnit vztahy v rodině?

1.2.1 Kázeň a její biblické i křesťanské pojetí

Dr. Ross Campbell ve své knize *Znáte mě vůbec*⁸ píše, že existuje velké množství knih předních křesťanských autorit, které hovoří o výchově ke kázni pomocí křiku, bití a tyranizování. Takové knihy skutečně existují, i když autorům asi v první řadě nešlo o týrání dětí za cílem dosažení kázně. Jen některé verše vnímali doslovně, aniž by znali jejich dobový obsah.

Jedním takovým veršem za všechny může být „že kdo miluje syna, nešetří hůl.“⁹ Takto z kontextu vytržený verš bez jakýchkoliv dalších souvislostí se opravdu dá pochopit jako argument k „výchově rákoskou za každých okolností“. Musíme si ale klást otázku, kdy rákoska přijde na řadu a je-li její užití opravdu v dané situaci nevyhnutelné. Hůl se ve starém zákoně objevovala v souvislosti s vedením ovcí. Pastýři ji používali k ukazování směru, případně jemnému postrčení, když šla ovce nesprávným směrem, ne k bití.

Bible hovoří ještě o dalším přístupu výchovy a vztahu. Tím je **bezpodmínečné přijetí, bezpodmínečná láska.** To také znamená „milovat syna.“

⁷ Genesis 1,27

⁸ CAMPBELL, Ross; LIKESOVÁ, Pat. *Znáte mě vůbec?*. Praha : Návrat, 1999. 144 s.

⁹ Přísloví 13,24, ekumenický překlad Bible

„Jako je otec k dětem laskavý,

Tak je laskavý Hospodin k těm, kdo ho ctí!“¹⁰

„My milujeme, neboť on první miloval nás.“¹¹

Znamená snad bezpodmínečná láska naprostou benevolenci ve výchově? Nebo snad úplné zamítnutí fyzického trestu či trestů vůbec? Jak může vypadat rodičovská autorita z pozice bezpodmínečné lásky?

Zde se můžeme podívat také na to, jak je v křesťanském prostředí chápáno vedení ke kázni a jak jej chápou někteří křesťanští psychologové. Mohli bychom použít označení **láskyplné ukazování cesty**, po které by dítě mělo chtít jít. Jinými slovy ukázání možnosti a nechat dítě, aby si mohlo právě tuto možnost vybrat. Není to ale manipulace?

Dítě se nemá stát lehce ovladatelnou loutkou, kterou rodiče ovládají a strkají před sebou pomocí manipulativního chování. Manipulace se zaměřuje na konečný výsledek více než na člověka.. Rodičům by ale mělo jít po vzoru Boha o dítě a o to, jaké bude. Pokud bude dítě ze strany rodičů cítit přijetí, vydá se s největší pravděpodobností po cestě kázně, po cestě, na níž si dobrovolně a rádo osvojí princip Boží bezpodmínečné lásky a bude se samo chtít proměňovat po vzoru rodičů, nakonec i po vzoru nebeského otce.

Tento princip můžeme vidět na příkladu Ježíšových učedníků. Ježíš byl zprostředkovatelem Boží lásky, na niž jim ukazoval. To působilo jako motivace, jako hnací síla k tomu, aby nechávali proměňovat svoje způsoby jednání a chování. Nedošlo tam k žádnému vzdoru, protože Ježíš své učedníky nenutil žádnými násilnými prostředky ani manipulací k tomu, aby si oblíbili jeho cestu a vydali se po ní. Šlo mu o lidi. Jako odpověď na tento postoj se naopak objevila tendence zvyšování zájmu. Ježíš byl natolik zajímavý, že to nebyli jen učedníci, kdo chtěli být proměňováni, ale mnoho dalších lidí.

Ježíš nebyl benevolentní. Věděl, co má předávat a to dělal v každé chvíli. Přitom byl učitelem i příkladem. Jak má docházet ke zprostředkování bezpodmínečného přijetí

¹⁰ Žalm 103, 13

¹¹ 1.Janova 4, 19

ve světě rodičů a dětí a přitom nebýt benevolentní? Dr. Kevin Leman mluví o zprostředkování lásky tzv. **reálnou disciplínou**, jiní křesťanští autoři hovoří o **hranicích**, které mají mít děti nastavené. Všichni se shodují na tom, že by rodiče neměli usilovat v první řadě o trest, ale měli by se snažit vysvětlit podstatu věci a naslouchat dítěti. Ne zakázat a nutit k nějakému jednání podle představ rodičů. Je to sice časově náročnější způsob, z dlouhodobého hlediska ale nesmírně efektivní.

„Ti, kdo pracují s reálnou disciplínou, činí své děti odpovědnými za jejich činy, ať jsou jakékoli, aby jim pomohli učit se ze zkušenosti.“¹² Ano, je zde zodpovědnost a učení zkušeností. Na příkladu Izraelců na poušti můžeme vidět, že Bůh takovéto učení se zkušeností užíval také. Nebyl „superotec“, který by udělal všechno pro to, aby se jeho lid nedostal do problémů, když se zrovna rozhodl neposlechnout Boží nařízení. Ani nebyl autoritářský otcem, který řekl, a jeho lid neměl právo volby. Izraelci měli vždy na vybranou, jestli poslechnou, co jim Bůh říká. Vždy si ale nesli důsledky svého jednání. Dokládá nám to příklad „prodlouženého pobytu na poušti“, který byl jediné důsledkem jednání „proti pravidlům“.

Dr. Campbell hovoří ve svých knihách o kázni prostřednictvím bezpodmínečného přijetí a vlastně shrnuje, jak by měl přístup rodičů k dětem vypadat. Dr. Leman mluví téměř o tomtéž, jen kázeň nazývá reálnou disciplínou. Dr. Henry Cloud a Dr. John Townsend například uvádějí ve své knize Děti a hranice¹³ konkrétně deset zákonů, které by děti měly znát, které by měly ve výchově být nastaveny a uplatňovány, jejichž fungováním vlastně kázně u dětí docílit.

1.3 Hranice pro děti a tajemství uvařené žáby

Chceme-li uvařit žabu (aniž bychom ji předem zabili), musíme ji dát do hrnce se studenou vodou a vodu pomalu, velmi pomalu zahřívat až k bodu varu. Jedině tak dosáhneme toho, že z vody nevyskočí, neboť si postupné změny teploty nevšimne.

¹² LEMAN, Kevin. *Sourozenecké konstelace*. Vyd. 4. Praha : Portál, 2008, s. 160.

¹³ CLOUD, Henry; TOWNSEND, John. *Děti a hranice : Proč ve vztazích k dětem budovat hranice?*. Praha : Návrat domů, 1999, s. 46 - 174.

Zodpovědní rodiče se snaží své dítě odmala vychovávat a určovat mu hranice. Pravidla, která je nutno dodržovat. Dítě si je osvojí a přijme je za své. Dokonce je vyhledává. Zákonem pokus omyl si vytyčuje, kam až může, kde ty hranice jsou. Řád a pořádek je něco, co jedinec potřebuje a vyhledává. Rodiče však musí na dodržování hranic trvat.

Když byl Izrael na poušti a Mojžíš byl na hoře Sinaj, zdálo se, že už se nevrátí. Přišly pochybnosti o tom, zda Bůh skutečně dodrží své slovo. Proto si zhotovili Izraelci zlaté tele, aby měli něco, co jim udává řád, co bude nad nimi. Podvědomě potřebovali něco, co bude nad nimi, co bude mocnější, když měli pocit, že Bůh s nimi zrovna není. Stejně tak to funguje ve vztahu lidí. Když děti mají hranice, chovají se v rámci těch hranic a cítí se bezpečně.

Daniel, prvorozený syn rodičů, pocházejících z ukázkově fungujících rodin, měl v dětství velkou svobodu. Vytoužené dítě, dlouho po něm rodiče další dítě mít nemohli. Byl všemi rozmazlován, všechno mohl. Roztomilé dítě si všechny obtočilo kolem prstu. A protože mohlo, osvojilo si také způsoby, jak dostat rodiče „do kouta“. Dnes je mu 12 let, stále všechno může, ale dnes už z jiného důvodu. Už to není roztomilý klouček se zvláštními nápady. Dnes je to bezohledný kluk se sklony k poškozování sebe i okolí, kluk, s nímž radši nikdo nechce trávit čas. Kluk, jemuž učitelé ve škole doporučili psychiatrické vyšetření. Ve slohu píše výhradně o smrti nebo vraždě, kterou dokáže detailně popisovat.

Protože už je ve věku, kdy jsou tyto nápady nebezpečné, najde se jen málo lidí, kteří by mu věnovali čas. Hlavně jeho rodiče nejsou schopni se postavit k problému čelem. Možná zjistili, že dovolili, aby byli uvaření jako žába. Pomalu. Tak, že si vlastně nevšimli toho, že se vaří, až už z vody nemůžou vyskočit.¹⁴

1.3.1 Každá hra má pravidla, která hráči musí znát

Hranice, mantinely, pravidla. Když jsou dobře nastavená a definovaná, fungují naprosto spolehlivě. Ovšem za jednoho předpokladu. Musí je dodržovat všichni hráči. Převeďeno na vztahy – tedy všichni zúčastnění v procesu výchovy. Hru nelze hrát tak, že někdo

¹⁴ Zdroj: osobní rozhovory autorky.

musí dodržovat pravidla a jiný ne. V takovém případě ztratí hráč dodržující pravidla veškerou motivaci.

Proto i pravidla v rodině musí být motivačním faktorem. Něčím, co dává bezpečí a jasný řád. Něčím, na co se budeme moci odvolat, když něco přestane být jasné. Na cestě k výhře se někdy může zdát, že musíme pravidla porušit a dosáhnout cíle proti pravidlům (nepovoleným způsobem, nefér jednáním a diskvalifikováním druhého.). Pravidla ale musí být něčím, o co se můžeme opřít i ve chvíli, kdy se nám to zdá nesprávné nebo se nám nějaký způsob nelíbí. Dokáží být strašákem a zároveň motivačním prvkem.

Jako správná pravidla u hry, i pravidla vzájemného fungování ve vztazích v rodině musí být dobře definovaná a postavená na opodstatněném základě. Také je nutné, aby byl prostor k případnému zhodnocování a následnému přehodnocování. Vždyť jaký smysl má pravidlo, které nelze dodržet? Nicméně všichni účastníci hry musí také vědět, co přijde po nedodržení, porušení pravidel, jaké budou sankce. Když to nevědí, budou si dělat, co je napadne. Stejně tak, jako to dělá Bůh, když dává jakákoliv přikázání.¹⁵

Malý Daník, 1,5 je právě jedním z těch, kterým nastavené hranice dělají dobře. Jeho rodiče, ač oba vysokoškolsky vzdělaní, nečetli žádné knihy o výchově a Daníkovi vše dovolili. Když si zabřečel, šlo se tam, kam ukázal, když si zabřečel, dostal to, na co měl chuť. Postupně to dopadlo tak, že se naučil nevydržet ve shromáždění a jeden z rodičů vždy musel jít ven s kočárkem. Vše se vždy svedlo na to, že je přeci malý a má právo. Jenže malé děti nevědí vždy, co je pro ně správné. Zvláště při nastavování řádu a kázně.

Pastorova žena mladý pár povzbudila, aby nastavil Daníkovi pravidlo, že ven ze shromáždění se půjde až po nějaké době, ne hned, když přijdou. Rodiče ji poslechli a byli naprosto překvapení, že když trvali na tom, co si dohodli, jejich syn na shromáždění vydržel. A nejen to, dnes je na shromáždění rád. A protože ví, že se ve shromáždění nesmí rušit, chová se mnohdy mnohem ukázněněji, než lecjaký dospělý. A je to proto, že jeho rodiče trvají na stanovených hranicích, které ctí také okolí.¹⁶

¹⁵ 5 Mojžíšova 28

¹⁶ Zdroj: osobní rozhovory autorky.

1.4 Když Hospodin kárá a trestá

Hospodin svůj lid také kárá a napomíná. V historii Izraele je tento princip vidět na mnoha místech. Ale z jakého důvodu Bůh kárá? Vždy je to z lásky. Z té bezpodmínečné lásky, která dala Syna. Z té lásky, která má dlouhodobý záměr. Z takové lásky, která to vždy myslí dobře a volí ty nejlepší způsoby. Z lásky, která vychovává.

Pokárání nebo trest následoval vždy bezprostředně po nějakém prohřešku. Poté, co se Izraelci odchýlili od Hospodinova přikázání, od nastavených hranic. Bůh ale netrestal tak, jak se mu zlíbilo a kdy se mu zlíbilo. Když dával přikázání – pravidla, vždy uvedl, co bude následovat, když je jeho lid bude dodržovat a když ne. Přes proroky napomínal – upozorňoval: „*odstraňte modly ze svého středu,....*“¹⁷ Také jim připomínal, co bylo v historii, co se stalo, když jejich otcové neposlouchali. Proto měl jednoduchý důvod. Existuje zcela obecná pravda, že dokud nebudeme znát historii, bude se stále opakovat.

Izraelci se od Boha neodklonili. Vždy nakonec přišli na to, že Jeho cesty jsou pro ně nejlepší a že Jeho výchova je to jediné z lásky a že to byly jejich chyby, které přivodily trest v podobě slíbených důsledků.

Stejným způsobem by to mělo být s tresty od rodičů. Pokud budou mít děti správně nastavené hranice a pravidla, budou také vědět, co se stane, když. Zde je potřebná důslednost rodičů, kteří budou dbát na to, aby důsledky přišly. Opět je třeba reálná disciplína a vědomí vlastní autority rodičů. Děti takový přístup ocení, i když se na začátku zdá nepříjemný. Upozornit, když to nepomůže, potrestat. Dítě u toho ale pořád potřebuje vědět, že ho rodič má rád.

Když můj malý bratr provedl něco, co zasluhovalo trest, když neposlechl upozornění, musel dostat „jednu z lásky“, jak říkala maminka a vysvětlila u důvod, proč trest musel přijít. Trestání probíhalo způsobem: „Mám tě ráda, ale musím tě potrestat.“ „Já vim, maminko, taky tě mám rád.“¹⁸

¹⁷ 1 Samuelova 7,3-4

¹⁸ Zdroj: osobní zkušenost autorky.

2 Výchova k víře, výchova skrze víru

Dítě se narodí do rodiny, kterou si nemůže vybrat. Podle založení rodiny je mu pak poskytnuta výchova. V křesťanské rodině mu bude s největší pravděpodobností nabídnuta láskyplná výchova v duchu křesťanství a víry v Boha. Dítě bude odmala vedeno k základním křesťanským principům, které si bude osvojovat a které mu budou připadat přirozené. Od malička bude počítat s existencí Boha, do jeho života budou patřit modlitby, čtení Bible nebo bohoslužby.

V období puberty, tedy v období, kdy dítě hledá samo sebe, se dostává do konfliktu to, jak je jedinec vychováván s tím, jak se na tento způsob výchovy dívá jeho okolí. Mladý člověk si sám před sebou musí zodpovědět, nakolik je skutečně sám přesvědčen, že to, k čemu ho rodiče vedli a vychovali, chce skutečně aplikovat ve svém životě a prosadit to navzdory leckdy odmítavým způsobům okolí. Konečné rozhodnutí mladého člověka pak ale záleží na celé řadě proměnných. Sám si musí zodpovědět, jestli věří ve velkého Boha, v něhož věří rodiče, a jestli je pro něj tento vztah obohacující nebo ne.

2.1 Zasnění syna do jeho cesty¹⁹

Jak vést nebo nevést děti k víře, kolik jim v tomto směru dát svobody, vztahy, které se v důsledku mohou vyvinout?

Jak již víme, „*výchova je záměrné působení podněty z prostředí, tak aby bylo dosaženo určitých, poměrně trvalých, žádoucích změn v chování člověka.*“²⁰

Do procesu výchovy rodiče zasahují vědomě i nevědomě. Proto i ve chvílích, kdy se nechystají cíleně vychovávat, musí žít to, co chtějí po svých dětech. Děti se totiž nápodobou učí stále. Proč je ale důležité učit o víře již malé děti? Přísloví 22,6 jasně říká: „*Zasněuj dítě do jeho cesty –*

nesejde z ní, ani když zestárne.“²¹

¹⁹ Přísloví 22,6

²⁰ MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém? : O výchovných odměnách a trestech.* Praha : Portál, 1993, s.14.

²¹ Přísloví 22,6

Už v tomto období by se děti měly učit komunikovat se svými rodiči, měl by být dán základ smysluplnému využívání volného času a výchově k zábavě.

Právě v tomto období se nejvíce vyplatí investovat čas do dětí, protože ony se pak naučí najít si zábavu, naučí se vidět reálné možnosti. To stejné platí v postoji k víře. *„geneze víry je zásadně ovlivněna raně dětskými zkušenostmi. Na dítě působí skutečnost, zda sami rodiče žijí v základní víře, zda se neprojevují jen jako nosný nebo ochranný prostor pro své dítě, nýbrž zda věří, že jsou také chráněni – ve svém vztahu navzájem a ve své společné víře.“*²² Také nastává zásadní problém – jak mluvit o Bohu v rodině? Jak chápat Jeho obraz pro dítě? Má pro dítě představovat „strašáka“, který je všudypřítomný jen kvůli kontrole a následným trestům, nebo má být představen jako milující otec, jako někdo, kdo se o dítě vždy postará, komu může důvěřovat a pro nějž není nic nemožné?

Každý rodič samozřejmě bude představovat Boha podle své víry. Podle toho, „jakému Bohu věří“, jestli bude chtít předat vztah k Bohu otci, nebo bude používat Boha jako výchovný prostředek. Samozřejmě by si rodiče měli uvědomit, jaký je Bůh, jak vychovává. Že umí být přísný, ale jen, když proto má důvod.

2.2 Učedník následuje svého mistra rád

Donna J. Stambach ve své knize *Vyprávěj, vyučuj a vychovávej* detailně popisuje, jak dětem ukazovat správnou cestu. Tak, jako učedníci rádi následovali Ježíše. Ježíš prozradil úžasné tajemství dobře nastavených vztahů s Otcem. Otec mu byl dobrým vzorem, jemuž se Syn chtěl ve všem podobat.

*„Ježíš jim odpověděl: „Amen, amen, říkám vám: Syn nemůže sám od sebe dělat nic, jedině to, co vidí dělat Otce. Cokoli dělá on, to podobně dělá i Syn.“*²³

²² MUCHOVÁ, Ludmila . *Náboženská edukace v současné společnosti*. Rožumberok : Katolická univerzita v Rožomberku, Pedagogická fakulta, 2009, s.121.

²³ Jan 5,19

V knize *Vyprávěj, vyučuj, vychovávej* se objevuje pojem „technika mistr – učeďník“²⁴. Jedná se o tři klíčové složky, které jsou hodnotnější, než čas strávený „kázáním o slušném chování“ nebo zákazy, u nichž je často postrádán výchovný smysl. Pod pojmem mistr – učeď můžeme rozumět **pozorování, komunikaci a účast**.

- **Pozorování** neboli ukazování, o němž se zmiňují i další autoři, například C. + E. Mühlanovi nebo H. Cloud nebo i Ross Campbell. Musíme být ochotní ukazovat správnou cestu, správné chování a jednání, naši opravdovost bez přetvářky.
- **Komunikace** stojí mnoho času. Je to jinými slovy trpělivé vysvětlování, dialog mezi rodičem a dítětem. Dialog není jen jednostrannou záležitostí. Děti musí mít prostor pro dotazy. Bůh také komunikuje se svými dětmi. Dokonce nechává prostor pro dotazy a komunikuje. Jen samotná teorie ale nestačí. Pro komunikaci musí být nějaký důvod. To, že děti pozorují své rodiče, je dostává do situací, kdy potřebují odpovědi na otázky a zdůvodnění některého chování. Komunikuje se ale také o věcech, které děti samy prožily, kdy se musely nějak zachovat v určité situaci. I řešení, které se nepovedlo, je vhodné rozebrat.

Komunikace jako taková také může sloužit jako hodnotící nástroj. Společnou komunikaci s dítětem se nám podaří odhalit, zda to, co jsme se mu snažili předat, umí správně aplikovat. Ve chvíli, kdy dítě projde nějakou situací, a bude mu láskyplně umožněno zanalyzovat její průběh a něco se na tom naučit, bude moct pochopit některé principy výchovy.

- **Účast** znamená praktické účastnění se dítěte. Na čem? Na běžném životě spolu se svými rodiči i samo jako osobnost, která se zcela přirozeně dostává do situací, kdy je nutné jednat. Ať už podle zásad, které se naučil od rodičů, nebo podle zcela jiných vzorců. Tím si své postupy upevňuje. Jedním z nejlepších způsobů vytváření situací a pomoci v jejich obstání, je společný zážitek, vytvoření vzpomínek. Jsou to vzpomínky, ze kterých člověk může čerpat a v budoucnu učit další generaci.

Celý tento proces je však velmi náročný na čas, jako ostatně celá výchova. Není to totiž jen otázka „pětiminutového kázání“, nebo jednoho odpoledne. Čas je zde

²⁴ SCHAMBACH, Donna. J. *Vyprávěj, vyučuj, vychovávej*. Brno : Slovo života, 1998, s 38.

investice, která se vyplatí a několikanásobně vrátí. Pokud dítě vidí prakticky to, co se jako rodiče snažíme předávat, bude tomu věřit, bude to žít a bude to žít.

2.2.1 Velký význam vychovatele – průvodce

Rodiče mají jedinečný velký úkol – vychovat dobrého člověka. To znamená, že se mu musí věnovat po všech stránkách. Mluvit s ním, nenechávat ho v nejistotě, učit ho o všem, co na něj „chystá tento svět“, nesmí dopustit, aby jedinečnost svého úkolu přenechali institucím.

Velkým trendem mnoha dnešních rodičů je nechat instituce, aby učily děti morálním hodnotám. Jedním z důvodů je to, že mnohdy nevědí, jaké hodnoty chtějí, aby jejich děti uznávaly. Ovšem jsou to právě rodiče, kteří mají zodpovědnost za předání morálních hodnot dětem. Pokud rodiče nebudou děti vyučovat Boží zákony, nikdy je nepoznají. Jak již bylo zmíněno, věřící **rodiče** mají primární zodpovědnost předat víru, jak jim ukládá Deuteronomium 6,6-7. Vezmeme-li v potaz obraz dnešních škol, není víra a Boží zákony vyučovány. Naopak se rozmáhá trend nemluvit v hodinách o víře v Boha vůbec. Děti se místo toho učí o ostatních náboženstvích.

Otec, který mluví k synovi v Přísloví 4. už v útlém věku vyučuje syna o přátelství, penězích, sexuální touze a manželství. Správný příklad v těchto oblastech zároveň zaručí, že si děti tento příklad osvojí. Je nutné pamatovat na to, že po učitelích tento způsob výchovy, tedy výchovu k hodnotám podle Bible, chtít nemůžeme. Jejich kompetence jsou (jak jsme již zmínili) velice omezené, tedy dětem by se správných morálních hodnot zcela logicky nedostalo.

2.3 Proč učit děti víře

*„Zasvěcuj dítě do jeho cesty –
nesejde z ní, ani když zestárne.“²⁵*

Ukázat svým dětem cestu k víře je dobré z několika důvodů. Jedním z nich je určitě hledisko dobrého morálního a etického základu. V Žalmu 78 je napsáno zaslíbení, *„...ať nejsou jako jejich otcové, pokolení vzpurné a svéhlavé...“²⁶*

Jinými slovy to znamená, že děti mohou svým chováním v morální a etické oblasti značně převyšovat své rodiče. Ve světě, který má v mnoha věcech značně povolené hranice morálního chování pak mohou tyto děti „vybočovat z řady“. Jejich okolí bude mít připomínky, ale po nějaké době bude konfrontováno s tímto způsobem života, bude nuceno přemýšlet a zvažovat svoje hodnoty, možná je i přehodnotit. Má totiž jednu „nevýhodu“ – vybočuje z řady.

*„Nedivte se, bratři, pokud vás svět nenávidí. My víme, že jsme přešli
ze smrti do života, protože milujeme své bratry.“²⁷*

2.3.1 Předávání víry efektivně a bezbolestně

Donna Schambach uvádí tři způsoby, jejichž kombinací rodiče mohou efektivně předat svým dětem víru. Je to **vyprávění, vyučování, vychovávání.**

- **Vyprávění** o velkém a mocném Bohu utváří v dětech pocit bezpečí. Jednou z tezí Donny Schambach v knize *Vyprávěj, vyučuj, vychovávej*²⁸ je tvrzení, že děti přitahuje moc.²⁹ Lze říci, že něco, co je nad nimi, chápou jako bezpečné. Kvůli tomuto pocitu chtějí, aby nad nimi „něco“ bylo. Proto je důležité nemít Boha jen jako pohádku, ale být o to přesvědčen. Jedině, když rodiče vnímají Boha jako někoho mocného a skutečného, jehož skutky jsou plné moci. Vyprávění o takovémto Bohu v dětech přirozeně posiluje důvěru v Něj.

²⁵ Přísloví 22:6

²⁶ Žalm 78,8,

²⁷ 1 Janova 3, 13-14

²⁸ SCHAMBACH, Donna. J. *Vyprávěj, vyučuj, vychovávej*. Brno : Slovo života, 1998. 56 s.

²⁹ Tamtéž, s. 12-17.

- **Vyučování** Božím cestám může probíhat i na základě vyprávění příběhů a prožitků z dětství. Obzvláště tehdy, je-li rodič schopen mluvit o své chybě a jaké poučení z toho plyne v souvislosti s biblickými příkazy. Děti milují příběhy. Proto jsou to právě příběhy, na nichž můžeme dětem ukazovat a odhalovat Boží zákony i Poslouchání Božích zákonů je v Bibli označováno jako nástroj pro šťastný život. Bůh požehná tomu, kdo ho poslouchá a ctí. Při předávání morálních hodnot a pro možné obstání v dnešním světě je nutné znát biblický postoj k hříchu. Děti potřebují mít vytvořené duchovní síto. Prostředek, skrze který budou schopné odlišovat dobré věci od hodnot akceptovaných ve světě. Svět se na mnoho věcí dívá odlišně, než Bible. Dokonce i filmy, které děti sledují, jimž jsou vystaveny, jsou plné záležitostí, na něž se Bible dívá jinak.

Donna Schambach říká: „*Nedovol, aby tě nahradila televize nebo masmédia. Pokud se tvé děti dívají na 30 minutový televizní pořad nebo reklamu, máš co napravovat 30 minut špatných postojů, hříšných způsobů a Boha nenávidící pošetilosti.*“³⁰

- **Výchova** může být vydělena jako samostatná složka vedle vyprávění a vyučování. Na druhou stranu podstatou výchovy je a podstatou výchovy je záměrné působení na charakter. Jako rodiče musíme mít stále na zřeteli cíl, o něž nám jde.³¹ Výchovný proces můžeme spatřovat i při vyprávění příběhů i při vyučování. Proces výchovy probíhá celý život, jedinec se učí, mnohdy i v situaci, aniž by si to uvědomoval. Člověk více pochytí, než se vědomě naučí. Z toho vyplývá, že když rodič v praxi žije vírou, dítě to vidí a pochytí. Prázdným slovům nebo skutkům pro formu nevěří.

³⁰ SCHAMBACH, Donna. J. *Vyprávěj, vyučuj, vychovávej*. Brno : Slovo života, 1998, s.26.

³¹ MÜHLAN, Claudia; MÜHLAN, Eberhard. *Na to zapomeň, mámo!*. Praha : Advent-Orion, 1994. Zachovej komunikaci, nepřerušuj spojení, s.108-122

2.4 Ukázat Kristovu lásku

Claudia a Eberhard Mühlanovi, rodiče a pěstouni mnoha dětí, ve své knize *„Na to zapomeň, mámo!“*³² uvádějí tři biblické principy, na nichž je dobré křesťanskou výchovu stavět. Jsou jimi:

- „základ bezpodmínečné lásky a bezpečí,
- společný život s vyučováním a jasnými příklady,
- rodičovský doprovod s důsledky a kázeň.“³³

Jen jinými slovy se shodují s Dr. Rossem Campbellem, který o bezpodmínečné lásce a kázni hovoří také. Mühlanovi zde zdůrazňují důležitost svobody dítěte. Poukazují na to, že Hospodin jako rodič se chová spíše jako láskyplný dohlížitel, než jako „omezovač svobody“. *„Dám ti prozíravost, ukážu ti cestu, kterou půjdeš, budu ti radit, spočine na tobě mé oko.“*³⁴

Dospívající člověk potřebuje ke svému hledání sama sebe samostatnost a svobodu. Pokud mu ji úzkostliví rodiče nedopřejí, vezme si ji stejně, jen to bude pro obě strany nepříjemné a bolestné, protože dospívající se musí, aby si vynutil svou svobodu, vzepřít a často v tomto způsobu setrvává.

Dát dospělému svobodu správným způsobem a být mu dobrým rádcem i průvodcem je ovšem velmi nelehký úkol. Mnozí rodiče se neumí nebo ze strachu nechtějí zhostit tohoto úkolu. Neznamená to totiž zvolit výhradně shovívavý styl výchovy, kdy si dítě může dělat, co chce. Je stále nutné mít na paměti důslednou „reálnou disciplínu“³⁵, trvat na ní a posilovat tím vzájemnou důvěru.

„Mladí lidé, kterým je dopřáno dost volného prostoru, říkají o svých rodičích, že jsou jim blízcí, rádi s nimi něco podnikají, hledají u nich radu a přijímají je jako

³² MÜHLAN, Claudia; MÜHLAN, Eberhard. *Na to zapomeň, mámo!*. Praha : Advent-Orion, 1994. 192 s.

³³ Tamtéž, s. 53.

³⁴ Žalm 32, 86 podle *na to zapomeň*

³⁵ Viz Lemanova reálná disciplína

vzor.³⁶ Tam, kde rodič vkládá důvěru v to, že jeho ratolest může být zodpovědná, funguje vztah plný úcty.

2.5 Možnost svobody znamená více zodpovědnosti

Umožnění svobody tedy jinými slovy znamená, že dítě naučíme nést zodpovědnost za své chování. Nelze pod tím rozumět jen pro dítě příjemné věci. Rodiče musí dovolit, aby dítě vidělo, že k životu patří i problémy, jež je nutno vyřešit, ať už jsou v podobě dílčích úkolů, samostatného jednání nebo spravování financí. Ideální je stav, kdy rodič nechá dítěti naložit se svěřeným úkolem či prostředky dle uvážení dítěte. Fungující zákon setby a sklizně logicky dostane dítě do situace, kdy by mělo sklidit důsledky svého jednání. Míru zodpovědnosti je vždy nutno vždy upravit podle věku dítěte. Podle toho, kolik svobody a z ní vyplývající zodpovědnosti je dítě v daném okamžiku schopno zvládnout.

Stejně jako Bůh vždy nechal svůj lid, aby nesl důsledky svého jednání a poučil se z toho, apeluje Campbell i Leman na důslednost rodičů. Aby nehráli roli věčného zachraňovatele – když se mi něco nepovede, bude tu maminka, která to za mě vyřeší, když budu potřebovat peníze, bude tu tatínek, který mě založí. Toto je princip, který by vést k samostatnosti.

Bětko byla vysněné dítě. Má dva starší bratry, kteří rodičům přinesli nejednu strast. V době, kdy šli do puberty, se maminka rozvedla s jejím tatínkem a vzala si Petra. Do nového manželsví se narodila Bětko. Holčička, krásná, ale divoká. Vždycky si mohla prosadit svůj názor, vždy všechno dostala, rodiče ji málo usměrňovali. V rodině nebyla nastavená pravidla. rodiče si od dětí nechali všechno líbit a kdykoliv se děti dostali do problému, objevili se rodiče, kteří „vyžehlili“ situaci.

Dnes je Bětko dospělá a má 3 děti. Je dvakrát rozvedená a až po uši v dlužích, které si nezodpovědně neutsále bere, aby na někoho udělala dojem nebo aby měla svůj luxus. Stále se tu ale objevuje stejný cyklus – Bětko si půjčí peníze, které nemá šanci splatit. Přijdou problémy, exekuce. Jako svůj trumf použije své malé syny – přeci je babička a

³⁶ MÜHLAN, Claudia; MÜHLAN, Eberhard. *Na to zapomeň, mámo!*. Praha : Advent-Orion, 1994, s. 54.

děda nenechají o hladu, že – a její rodiče, i když v důchodu si najdou možnost přivýdělnku, aby zachránili situaci.³⁷

Svoboda k disciplíně znamená kázeň. Když jsou rodiče schopní dát svému dítěti tolik zodpovědnosti a svobody, kterou zvládne, dojde s největší pravděpodobností samo k tomu, že je třeba chovat se ukázněně. Rodiče tímto krokem mimo jiné posílí vzájemnou důvěru.

2.5.1 Zdravé sebevědomí a vlastní hodnota

Závažným bodem, kde křesťanská výchova často selhávala, byla výchova zdravě sebevědomého člověka, který zná svou hodnotu a je si vědom asertivních práv. Církevní představitelé měli pocit, že sebevědomí je něco, co dítěti škodí, že jeho úkolem je jen naprostá poslušnost a vydanost, aniž by si člověk sám důvěřoval. Proto se často stávalo, že se nesprávnou výchovou přicházeli lidé pošramocení a neprůbojní, neschopní si věřit. Správným pochopením několika málo principů o ucednictví, ukazování vhodné cesty se i tento nešvar postupně odboural.

Křesťanští rodiče jsou nabádáni k tomu, aby u dětí byl upevňován pocit vlastní hodnoty. Aby znalo svou cenu a cítilo se přijaté jak od Boha, tak od svého okolí. A tím pádem aby vědělo, že nemusí kopírovat své okolí proto, aby se mu zavděčilo, ale že může být jiné a odlišné právě proto, že ví, kým je.

2.6 Vzájemná láska a úcta

Základem dobrých vztahů v rodině je vzájemná úcta a láska mezi členy. Co to znamená? Z biblického pohledu to znamená dodržovat celou řadu přikázání. Zní to až děsivě. Ale tato přikázání jsou plná milosti a lásky sama o sobě. Přikázání člověk může brát jako zlé nařízení vydané se záměrem zničit a omezit člověka. Na druhé straně můžeme tato omezení uchopit tak, jako kdysi jeden čínský císař své nepřátele.

³⁷ Zdroj: osobní rozhovory autorky.

„Kdysi dávno jeden čínský císař vyslovil slavnostní přísahu: "Podrobím si všechny své nepřátele a zničím je." Po nějaké době ho překvapení poddaní uviděli, jak se prochází po zahradách se svými úhlavními nepřáteli a klidně si s nimi povídá a směje se. "Copak jsi nepřísahal, že zničíš všechny své nepřátele?" ptal se udiveně jeden z dvořanů. "Vždyť jsem je také zničil," odpověděl císař. "Všechny jsem učinil svými přáteli."“³⁸

První důležité je páté přikázání z desatera. Říká dítěti, že má ctít otce i matku. Není to ale jen prázdné a suché přikázání. Je to přikázání se zaslíbením – „aby se ti dobře vedlo a abys byl dlouho živ na zemi, kterou ti dává Hospodin“³⁹. Dává tedy velkou naději. Naději na to, že úsilí vložené do dodržování tohoto přikázání se vyplatí. Člověk získá život.

Dalším přikázáním je v knize Deuteronomiu, které dává jasný pokyn rodičům, aby učili své děti Božím zákonům.

„Ať tato slova, která ti dnes svěřuji, zůstanou ve tvém srdci. Vštěpuj je svým synům a mluv o nich, ať sedíš doma nebo jdeš po cestě, ať uléháš anebo vstáváš.“⁴⁰

Nedílnou součástí, zastřešujícím prvkem těchto přikázání je zajisté sedmý verš čtvrté kapitoly první Janovy epištoly, kde je zdůrazněno, že Bůh je láska.

„Milujme jedni druhé, milovaní – vždyť láska je z Boha. Každý, kdo miluje, se narodil z Boha a zná Boha.“⁴¹

Každému křesťanu je uloženo milovat bližního. Pro rodiče i děti to platí o to více, protože tito jsou si nejbliž. A mají-li být obrazem Božím, vyplývá z toho, že když Bůh je láska, oni musí být pro sebe navzájem také láskou v praxi. Je ale nutné zdůraznit, že to neznamená „opičí lásku“, která všechno dovolí. Hospodin jako vychovávající právě z lásky svůj lid vychovával. Byl jim láskou vždy a v každé situaci, pokud mu to Jeho lid dovoloval. Jinými slovy stále, jen záleželo na tom, jestli Jeho lid Bohu vyjadřoval patřičnou úctu.

³⁸ PEŇÁZ, P. Jan. *Poutník Jan* [online]. 28.10.2009 [cit. 2011-03-18]. Vysvětlení modlitby Otče náš. Dostupné z WWW: <<http://www.poutnik-jan.cz/>>.

³⁹ Exodus 20,12

⁴⁰ Deuteronomium 6,6-7

⁴¹ 1 Janova 4,7

2.6.1 Úcta – prostředek vzájemného porozumění

„Cti svého otce i matku, ať jsi dlouho živ na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh.“⁴²

Jak uvádí apoštol Pavel v knize Efezským, je to přikázání se zaslíbením.

„Děti, poslouvejte své rodiče v Pánu – tak je to správné. „Cti svého otce i matku,“ to je první přikázání se zaslíbením: „aby se ti vedlo dobře a abys žil dlouho na zemi.“

Vy, otcové, nedrážděte své děti, ale vychovávejte je v kázni a v Pánově učení.“⁴³

Zde vidíme, že vychovávat děti k obrazu Božímu není jen jednostranný teror ze strany rodičů. Naopak. Je to oboustranný vztah – děti mají poslouchat rodiče a rodiče mají dbát na to, aby panovala příjemná atmosféra, která bude děti rozvíjet.

Vezmeme-li tuto pravdu z jiné strany, může to také znamenat, že když děti nebudou ctít své rodiče, nebude jejich život požehnaný. O požehnání a prokletí pak podrobně pojednává 28. kapitola 5.knihy Mojžíšovy.

V dnešní době jsou vztahy v nevěřících rodinách velmi napjaté. Ačkoli nějaká úcta k rodičům v dětech zakódovaná je, jsou velmi často i podvědomým chováním rodičů vedeni k neúctě. Jak jsem již zmínila, děti se učí nejvíce tím, že sledují. Jednání jejich rodičů s prarodiči si velmi všímají. Tyto návyky pak později aplikují na své rodiče. Jak je to ale možné?

Lidé často ztratili ze zřetele ono Boží přikázání i jeho příslib. Také to, že nedávají svým dětem příliš času a žijí si vlastním životem, je příčinou pozdějšího nezájmu dětí o rodiče. Děti nechtějí trávit čas s rodiči. Odcizení, které v důsledku toho vzniká, může za to, že děti už spíše jako obranu nechtějí investovat úsilí do rozvoje vztahu s rodiči. Toto odcizení se může prohlubovat a děti pak nemají vůbec potřebu mít rodiče v úctě.

⁴² Exodus 20,12

⁴³ Efezským 6,1-4

Velmi problémovou skupinou mohou být rodiče „opičáci“, kteří všechno dovolí, ale vůbec je nezajímá podstata věci. Z časových důvodů radši dítěti dopřejí, cokoliv bude chtít, aniž by se dále zajímali. Děti si jich mnohdy neváží, protože nejsou schopné vidět lásku, se kterou se jejich rodiče snaží vše dělat. Není zde dostatečně zdůrazněno, takže si dítě velmi snadno posouvá hranice úcty, až je posune do neúcty a pohrdání.

Dát svým dětem čas je něco vzácného, co přispívá ke kvalitě vztahu. Jak současného, tak budoucího. Povzbuzením ale je, že na toto rozvíjení vztahů není nikdy pozdě, i když by se to z lidského hlediska mohlo zdát. Donna Schambach píše, že ale nikdy není pozdě na rozvíjení vztahů. Jen na jednu věc je třeba dbát. Velké změny nepřicházejí hned, potřebují čas.

2.7 Časová investice

Jak vypadá zúročený investovaný čas? Výsledkem nám může být dobře vychovaný člověk, člověk podle Božího srdce. V Bibli je zaslíbení o tom, že děti budou lepší, než jejich rodiče. Není to snad dostatečně dobrá odměna?

„Aby pokládali v Bohu naději svou....aby nebývali jako otcové jejich, pokolení vzpurné a protivné...“⁴⁴

Investování času je tou nejlepší možnou cestou, jak svým dětem předat i tuto hodnotu. Jak ale můžeme prověřit, zda děti zvládly duchovní lekci? Opět je to čas, který vše prověří. Nemusíme působit jako „výslechové komando“. Stačí dětem naslouchat. Když budou mít prostor, samy se budou sdílet o tom, co prožily a jak zvládly určité situace. To je, jak píše Donna Schambach, velmi účinným hodnotícím prostředkem.

⁴⁴ Žalm 78:7,8

2.7.1 Čas jako úročící se veličina ve vývoji vztahů

Z hlediska efektivity ve vzájemných vztazích je nejlepší věnovat svým dětem čas. Naše děti mají i volný čas, ve kterém my jako rodiče vždy fungovat nemůžeme. Pokud jim jako rádci ukážeme kvalitní využití volného času, budou také kvalitně trávit čas. James Dobson říká, že *„není nic riskantnějšího než pustit dorůstající dítě do životních bouří, a přitom ho nezaměřit k nějaké speciální schopnosti nebo zájmové činnosti. Ty pro něj měly být kompenzací na různé otřesy dospívání.“*⁴⁵

Proč je tak důležité efektivně využívat volný čas? A obzvláště v pubertě? Ten, kdo chce dítě opravdu zodpovědně doprovázet životem, ví, že má dítěti ukazovat oblasti, v nichž je schopno být dobré, kde bude rozvíjet své schopnosti. Tím se bude učit samostatnosti, využívání volného času i schopností, bude se rozvíjet i v oblasti zodpovědnosti. Ze zkušeností manželů Mühlanových dospívající, kteří mají v období puberty zájem, který je těší a umí se něčím zaměstnat, projdou pubertou mnohdy lépe než děti, kterým tohle chybí.

Vzato ještě z jiné strany – dospívající, který je ponechán sám sobě, je v nebezpečí, že svůj čas využije k tomu, aby se spojil s nějakou partou podobně smýšlejících lidí. Takoví jsou mnohdy z prázdnoty a osobního zklamání schopni věnovat se nezákonným činnostem, drogám i násilí. To je ale něco, co rodiče určitě nechtějí.

V dnešní době se nabízí celá řada aktivit, jež potřebují zodpovědný přístup dítěte. Pokud ale dítě nejeví dlouhodobější zájem o volnočasovou aktivitu, radí Mühlanovi trávit s dospívajícími co nejvíce času. Znamená to mimo jiné zajímat se o to, kdo jsou kamarádi dítěte a snažit se je poznat. Nebýt tím, kdo „otravuje život“, ale být přítelem, který udrží důvěru a přátelství.

⁴⁵ MÜHLAN, Claudia; MÜHLAN, Eberhard. *Na to zapomeň, mámo!*. Praha : Advent-Orion, 1994, s. 64.

2.7.2 Efektivita plánování – dílčí rozvoj zodpovědnosti

Plánování náplně dne patří k jedné ze základních dovedností. Naučit se třídit, plánovat a rozvrhnout čas je důležité, aby si dítě umělo představit, kdy se dá co udělat. Tato dovednost se také předává postupně už od raného dětství. Je důležité spolu s dítětem naplánovat, jak bude vypadat den, co se chystá. Tak, aby se dítě mohlo postupně podílet na tvorbě plánů a rozhodování. Zde začíná jeho podílení se na svobodě a zodpovědnosti. Také potřebuje mít pocit, že může částečně určovat, jak bude vypadat jeho den, jestli zahrne některou aktivitu, popřípadě kdy.

Stejně jako u určení hranic, musí se i na dodržování plánů trvat a důsledně naplnit. Tímto se posiluje v dítěti postoj zodpovědnosti za vlastní jednání, vlastní svoboda a rozhodování a jeho potenciál, že v budoucnu si bude efektivně plánovat svůj čas a bude o něm chtít rozhodovat ve smyslu kvalitního využití.

2.7.3 Plánování volného času

Pro předávání hodnot, zásad i biblických principů je nejdůležitější věk, kdy je dítě malé. Sice nechápe podstatu mnoha věcí, ale velmi dobře „duchovně cítí“. Potřebuje vidět své nasměrování konkrétně a prakticky. Znamená to, že potřebuje vidět, že rodiče jednak trvají na tom, k čemu vychovávají, ale také to, že rodiče sami žijí víru. Z chování rodičů pak dokáží rozpoznat, kde jsou hranice dobrého chování a co už je nepřijatelné. Jinak si osvojí špatný model a bude velmi těžké změnit pochopení toho, co je dobré a co už ne.

Dětský věk je také důležitý z hlediska pochopení využití volného času. Když rodiče investují svůj čas k tomu, aby dítěti ukázali, jak se dá volný čas kvalitně využít, dítě se to naučí a bude si umět samo hledat kvalitní náplň ve volném čase, když už bude větší.

Můj malý bratr je velmi živé dítě, které když vyrůstalo, nebylo schopné si samo hrát. Bylo tedy vždy nutné hrát si s ním, rozvíjet jeho představivost a tvořivost. Bylo nutné, aby se naučil si hrát a nacházet sám o sobě zábavu. Dnes je mu 9 let a snaží se hledat si příležitosti ke smysluplnému trávení volného času. Sám si vymýšlí aktivity a přemýšlí, co ho baví a proč.

Jako opačný extrém by se mohla jevit Míša, adoptované děvče, jediné, vytoužené dítě svých rodičů. Vždycky si mohla dělat, co ji napadlo, jen nebyl nikdo, kdo by jí ukázal, že se dá volný čas efektivně využít. Tedy jinak, než se nudit. Maminka byla učitelkou v mateřské škole a pro rozvoj dcery už neměla čas.

Během dětství Míša vyzkoušela na chvíli fotbal, ale kvůli problémům se zády toho musela nechat. Nicméně zase to byla ona, kdo si určil, že nebude chodit, že radši bude chodit s kamarády svého věku ven. Prostředí kamarádů ji lákalo čím dál víc, rodiče na ni měli stále méně času. To samo od sebe není špatné, kdyby měli kamarádi kvalitní zájem.

Když jsem se jí ptala, co tam dělají, říkala, že jen sedí na zastávce. Postupně se k sezení na zastávce z dlouhé chvíle přidaly cigarety, starší kamarádi začali nosit alkohol, někteří dokonce drogy. Postupně se tato parta mladých (tehdy Míše bylo 15) začala opíjet, chytla se dalších pochybných lidí a mnoho z nich má problémy se zákonem.⁴⁶

⁴⁶ Zdroj: osobní rozhovory autorky.

3 Rodiče, děti a přátelé dětí

Kamarádi a přátelé dětí neoddělitelně patří do vývoje ratolestí. Ovlivňují, buď příznivě, nebo nepříznivě, socializaci našich dětí. Kamarádi mohou být dobří, kteří budou na děti působit správným směrem, nebo špatní, kteří dosáhnou opačného efektu.⁴⁷ Jak ale zabezpečit to, aby se naše děti kamarádily jen s dobře vychovanými dětmi? Je vůbec možné uchránit děti před nepříznivými vlivy ostatních? A je to vůbec správné?

3.1 Vnímání reality

Rodiče by měli být schopni vnímat realitu. Jejich dítě musí obstát v interakcích s okolím. To, jaké bude okolí dítěte, s kým se setká nebo nesetká do značné míry a do určitého věku rodiče určit mohou. Přijdou však situace, kdy dítě bude muset vycházet i s jinak vychovanými jedinci, než je ono samo. Na takové situace by mělo být připraveno. Neznamená to ale, že ho budeme vědomě vystavovat patologickým jevům a extrémům. Není to však také o tom, že ho budeme chtít za každou cenu chránit, aby žilo ve světě ideálním, ve kterém se nemůže dostat do konfliktu.

Mnoho autorů se shoduje na tom, že by rodiče měli vyházet s kamarády svých dětí. Z jakého důvodu? Je třeba, aby rodiče věděli, s kým se jejich děti kamarádí a jaký vliv by tito kamarádi mohli na jejich ratolesti mít. Neznamená to jen odsouhlasit, že ten či onen kamarád k nám může a dítě může na návštěvu ke všem svým kamarádům bez ohledu na pravidla.

3.1.1 Děti, jejich přátelé a pravidla hry – zájem rodičů

Henry Cloud zdůrazňuje, že i v této oblasti musí být pravidla. Například pravidla toho, kdy bude moct dítě jít na návštěvu a jak se bude chovat. Také toho, kdo a kdy bude

⁴⁷ MÜHLAN, Claudia; MÜHLAN, Eberhard. *Na to zapomeň, mámo!*. Praha : Advent-Orion, 1994. Vliv stejně starých kamarádů, s. 91-107.

moci přijít na návštěvu k dětem. Vypadá to možná bláznivě, ale opět pro celkové nastavení vztahů důvěry mezi dětmi a rodiči je to nezbytné.

Když se rodiče nebudou zajímat o to, s kým se děti kamarádí a s kým tráví volný čas ve chvílích, kdy nejsou s nimi, mohou se vyskytnout některé nežádoucí jevy, jako například změna slovníku, změna chování či náhlý strach. Proto je dobré kamarády dětí znát, pokud to jde, trávit čas i s nimi – kvůli hlubšímu poznání. S dětmi je dobré mluvit o tom, jak tráví čas na návštěvě, co dělají a také o tom, že některé chování, které prosazuje rodina přátel dětí, třeba není v pořádku a vysvětlit proč a také o tom, s jakými situacemi se muselo dítě vypořádávat. Vždyť i to, že přijde do jiné rodiny, může sloužit k dobrému. Dítě se tím může naučit rozlišovat a všimnout si, co je dobré a co ne, o co by chtělo svůj život obohatit a o co ne. Není potřebné hned vše zakázat, je zde opět možnost ukázat dítěti na vlastnost a o té si povídat. Dítě pak může samo nahlédnout a rozhodnout, jestli bude do tohoto přátelství i nadále investovat.

Rodiče Josefa patří k těm, kteří se svým synem komunikují a kteří se zajímají o to, jakým způsobem bude trávit volný čas. Svého syna se snaží vychovat k dobrým zásadám ohledně času stráveného s kamarády. Od jistého okamžiku ho začali učit rozlišovat, co je dobré jednání podle Bible a co už jde proti biblickým principům.

Jednoho dne se totiž Josef vrátil z jedné návštěvy celý rozčarovaný. Nebyl téměř schopný slova. Jeho matka ho chvíli nechala, aby se uklidnil. Tušila, že se přihodilo něco, s čím si její osmiletý chlapec zřejmě nevěděl rady. Syn po chvíli začal vyprávět o tom, jak mu jeho kamarád začal vysvětlovat věci týkající se čarodějnictví. Uměl vysvětlit konkrétní postupy a techniky, kterými se začal zabývat Honzův otec. Josef věděl, že Bůh jasně odsuzuje čarodějnictví. V tu chvíli, bez dohledu dospělých ale vůbec netušil, co má dělat a jak se proti takové věci postavit.

Matka s otcem mu vše vysvětlili. Zároveň si uvědomili, že tento kamarád není pro zdravý duchovní vývoj jejich syna tím nejlepším. Přátelství ale nezakázali. Pouze se domluvili na pravidlech dalších návštěv. Honza měl chodit na návštěvu k Josefovi, kde nehrozilo nebezpečí předmětů k čarování. Dokonce vždy, když je Honza na návštěvě u

Josefa, se jim jeden z rodičů věnuje do té míry, aby měli přehled o činnostech, které kluci provádějí.⁴⁸

3.1.2 Zakazování kamarádů

Mají rodiče právo zakázat dětem kamarády? Kdy je to vhodné a jak to udělat, aby to u našich dětí nevzbudilo pocit, že rodiče jsou diktátoři? Zde bychom mohli opět připomenout styly výchovy a již výše zmíněné Campbellovo tvrzení o doprovázení při výchově⁴⁹ **Autoritářský** způsob výchovy by zakázal dítěti kamarádit se s lidmi, o nichž si myslí, že nepřinesou do vztahů nic pozitivního. A to tak, že hned a z moci rodiče. **Autoritativní** způsob výchovy by celou věc sledoval a hojně se snažil komunikovat a ukazovat na problém, který by se mohl vyskytnout. Bude se snažit ukazovat problém z nadhledu. **Shovívavý** typ výchovy by přihlížel, možná by se pokusil něco namítnout, ale děti si stejně prosadí svou. To jsou jen některé možné náhledy. Co se ale stane, když se dítě prostě chytne špatné party a nehodlá se jí pustit? Co dělat v takovém případě? Je v tomto případě oprávněné zakázat kamarády?

3.1.3 Špatná parta?

Někdy se dítě zaplete do party, která ho strhne úplně jinam, než si přejeme. Samozřejmě je nutné se ptát, nakolik a co jsme zavinili my jako rodiče. Na druhou stranu, ideálem je ukázat cestu a čekat. Jako křesťané máme největší zbraň – modlitbu.

Rodiče Adély uvěřili, když jí bylo asi 8 let. Krásná malá slečna se začala učit biblické principy a biblickou morálku, ovšem jen způsobem, že „vyslechla kázání“ v nedělní škole. Rodiče se velmi aktivně zapojili do chodu místní církve, kde se stali staršími sboru. Na Adélu přestali mít čas. Tiše doufali, že si jejich dcera poradí sama.

Během studia na střední školy se ale chytla party nevěřících lidí, kteří spolu začali kouřit, hecovali se k různým velikášským činům. Protože Adéla hledala svou

⁴⁸ Zdroj: osobní rozhovory autorky.

⁴⁹ MÜHLAN, Claudia; MÜHLAN, Eberhard. *Na to zapomeň, mámo!*. Praha : Advent-Orion, 1994. Poradit a doprovázet, s. 53-57.

vlastní hodnotu, chtěla se zapojit do party. Odmítla chodit do církve a namísto toho začala holdovat večerním dýchánkům se svou partou. Začala žít sexuální život. Jednu dobu dokonce žila jako lesbička se svou kamarádkou.

Její rodiče z toho byli nešťastní. Jejich úžasná dcera a tohle? Jak budou vypadat v očích ostatních lidí v církvi? Věděli, že v dívčiných téměř 18 letech je na umravňování téměř pozdě, ale přesto se nevzdali. Modlili se a začali investovat do vztahu se svou dcerou. Usilovali o to, ukázat jí bezpodmínečnou lásku. Odpověď na nový postoj rodičů se časem dostavila a věci se začaly měnit.⁵⁰

Je dobré rezignovat na neutěšený stav dítěte? Třeba v situaci, kdy je již ratolest plnoletá? V žádném případě. Campbell zmiňuje /Mühlanovi, onu bezpodmínečnou lásku. Jak ale vypadá a jedná bezpodmínečná láska? Kde až mohou být hranice? Vždyť všechno má své meze.

Honza a Gábina, pastoři, rodiče 3 svých dětí a 2 dětí v pěstounské péči, se dostali do podobné situace. Jejich vlastní syn se stal závislým na drogách. Zkoušeli opravdu mnoho věcí, ale zároveň věděli, že Vojta nesmí ohrožovat chod celé rodiny. Jasně vymezili hranice a dali pravidla, která měl Vojta dodržovat, aby mohl v rodině fungovat. Protože už mezitím dosáhl plnoletosti, stanovili také, za jakých podmínek může bydlet doma.

Závislost na drogách však byla silnější a Vojtova vůle slabší. Nakonec museli rodiče přistoupit k tomu, že Vojtu ve vší lásce, ale důslednosti, sbalili věci a poslali ho pryč. Stálo je to mnoho trápení, ale zároveň museli zůstat pevní v tom, co si domluvili a co jim radili odborníci. Svého syna stále milují a chtějí, aby se mohl vrátit do normálního života. Jestli se to podaří je v tuto chvíli nejisté.⁵¹

Z pohledu odborníků, jak křesťanských autorit, tak světských odborníků jednali naprosto správně a zdravě. Bezpodmínečná láska nastavuje pravidla, přijímá, je připravená. Ale nenechá se vykořisťovat.

⁵⁰ Zdroj: osobní rozhovory autorky.

⁵¹ Zdroj: osobní rozhovory autorky.

3.2 Partnerské vztahy dětí - když partnerský vztah dítěte poruší vztah k rodičům

Partner/partnerka dítěte představuje pro celou rodinu nové příležitosti k přezkušování vztahů. V ideálním případě je rodině představen/a věřící protějšek, splňující všechny požadavky správného křesťana a ideálu pro život a bude přijat rodiči, vztahy mezi rodiči a dětmi to posílí a jako správný „happy end“ přijde po čase svatba.

Jen samé ideální případy však nejsou. Často se stává, že si syn nebo dcera prosadí někoho nevěřícího, ba co víc, chce s ním žít. Takové soužití dnes schvalují i někteří mladí křesťané, nebo jsou alespoň ochotni na takové soužití přistoupit. Rodiče se pak dostanou do situace, kdy jim tato situace může vadit, protože neodpovídá jejich přesvědčení a tomu, co se snažili svým dětem celý život předat. Musí si zodpovědět, proč jim tato situace vadí a zvážit, jak postupovat dál. V takových chvílích rodiče nejvíce řeší, kde udělali chybu ve výchově.

3.2.1 Bydlení s přítelem či přítelkyní a křesťanské hodnoty

Bydlení dětí s partnerem či partnerkou je dnes velmi závažnou otázkou. Mnoho lidí stále více preferuje takzvané „žití na hromádce“, žití na zkoušku. Lidé jsou dnes zvyklí dopřávat si mnoho věcí a mít všechno hned. Vyzkoušet, v případě spokojenosti ponechat, v případě nespokojenosti vrátit. Vždyť leccos si můžete koupit na splátky. Je podle Bible morálně přípustné žít s partnerem či partnerkou ještě před svatbou? A jak se k tomu stavět jako rodiče, když má dítě jiný názor? Jakým způsobem mohou rodiče se svými dětmi mluvit o téhle záležitosti, když podle různých statistik a výzkumů právě manželství, která byla uzavřena z „psí knížky“ se rozpadají ještě mnohem více než ta, která byla uzavřena bez předchozího soužití.⁵²

Samozřejmě vždy může rodič jednat podle stylu výchovy, který po celou dobu života dítěte uplatňoval a opět zvolený prostředek buď bude fungovat, nebo nebude.

⁵² SONET, Denis. *Já tě snad přetrhnu!*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009. Můj syn žije už rok se svou přítelkyní, s.68-73.

Denis Sonet, kněz diecéze Troyes ve Francii, uvádí, že nejdůležitější je zajistit vzájemnou důvěru, tedy prostředí umožňující otevřenou komunikaci⁵³.

Ačkoliv se staví k otázce „manželství na zkoušku“ negativně uvádí, že pokud se syn nebo dcera rozhodne žít společně se svou přítelkyní nebo se svým přítelem, je úkolem rodičů i nadále milovat své dítě. Samozřejmě se jako rodiče dostáváme do situace, kdy nemůžeme jednoznačně určit, jaký vztah máme a chceme mít s partnerkou nebo partnerem našeho dítěte. Jako vhodné východisko nabízí přijetí protějšku. Zároveň dodává, že je nutné, aby novému páru bylo jasné, že jako rodiče stímto způsobem nesouhlasí. Nemusí to být prostřednictvím zakazování nebo bezbřehým přijetím nové situace a jejím schválením. Rodiče mají právo na svůj názor ohledně života dítěte. Komunikace s „dětmi“ ohledně současného, pro rodiče nepřijatelného vztahu, by měla probíhat při vhodných příležitostech, ne formou mnohahodinového monologu po celou dobu setkání. To by mladý pár odradilo a mohlo dostat do situace vzpoury.

Denis Sonet jako jeden z mála autorů píše o tom, jak se rodiče mohou chovat v případě, že by syn nebo dcera počítali s tím, že nesezdáni budou u rodičů ještě bydlet. To je pro mnoho rodičů nepřijatelné řešení, pokud je jejich přesvědčení a pochopení otázky manželství jiné, než přesvědčení jejich dětí. Není to jediné řešení, ale rodiče by mohli na tuto variantu přistoupit. Ovšem se zásadními pravidly a s tím, že o tom budou s mladým párem hovořit. Mohou zde využít vzácného okamžiku, kdy mladým lidem vyličí, jak moc nesouhlasí s tímto krokem kvůli morální závažnosti. Mohou si zcela otevřeně pohovořit o manželství a o tom, co tento krok znamenal pro rodiče. Mohou té vyjádřit přání, aby se mladí jednoho dne vzali. Je ale nutné jim zdůraznit, že naše svolení dostanou, protože je máme rádi. Z té lásky, která ví, že o ně nechce přijít.

V takovém případě bychom ale mohli mít pochybnosti o tom, nakolik se toto řešení shoduje s principem reálné disciplíny, kterou uvádí Kevin Leman, nebo s hranicemi u dětí a jejich důslednému dodržování. Vždyť takovéto přijetí a ještě z důvodu, abychom mladý pár neztratili a neodradili, by vlastně téměř odpovídal velmi shovívavému přístupu a nedůslednosti.

⁵³ SONET, Denis. *Já tě snad přetřhnu!*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009. Můj syn žije už rok se svou přítelkyní, s.68-73.

3.2.2 Rodinná diskuze o vztazích

Rodiče mají na výběr různé varianty. Nemusí to přeci být jen oni, kdo se zaslouží o to, že dětem bude „odpřednášeno“. Především by mělo jít o dialog. V oblasti partnerství a sexuality Claudia a Eberhard Mühlanovi doporučují, aby rodiče především upevňovali vlastní hodnotu dítěte. Toto upevňování se opět děje za pomoci kvalitní komunikace.⁵⁴

Příspěť také mohou publikace zaměřené na sexualitu a vztahy určené přímo pro mládež. Děti se tak mohou do svého rozšiřování rozhledu zapojit samy.

Takové publikace mnohdy pomohou mladým otevřít oči a prohlédnout, do čeho že se to hnali nebo ještě ve věku, kdy je to možné, zasadí některé principy do dětského povědomí. A dospívající? Ti budou jen rádi, že nemusí poslouchat sáhodlouhé přednášky o tom, co se nesmí.

Milanovi rodiče, jako dlouholetí křesťané se zájmem o své děti, četli mnoho knih o výchově a zajímali se o to, jak se které jejich dítě vyvíjí, co by potřebovalo. Dospěli k závěru, že nemusí být všechna aktivita vyvíjena jen z jejich strany. Vždyť jejich děti ve vztazích s nimi nejvíc rozvine a obohatí, když i ony budou investovat. A to jak do svého času, tak do svého rozhledu v určitých oblastech i do hledání pravidel společného soužití.

V rodině Milana, kde byl on i jeho dva sourozenci vychováváni k úctě vůči Božím pravidlům, si rodiče s dětmi pravidelně našli čas, aby se svými dětmi v pubertě mluvili o partnerských vztazích podle Bible. Neměli připravené žádné monology, ani „superprogram“. Obstarali knížku, která byla určená teenagerům. Knižku (ne jednu) o partnerství, kterou si ale nečetl každý sám. Pravidelně si každý den se svými dětmi sedli a někdo četl nahlas. To, co se dozvěděli, měli všichni příležitost okomentovat. Popřípadě i rodiče okomentovali přečtenou pasáž a přidali nejednu historku, která většinou doplnila a potvrdila pravdivost přečteného.⁵⁵

Jaký efekt to celé mělo? Děti se na setkávání u knihy vždy velice těšily, protože se dozvěděly něco nového jak z pohledu autora, tak z pohledu rodičů. Něco, co bylo

⁵⁴ MÜHLAN, Claudia; MÜHLAN, Eberhard. *Na to zapomeň, mámo!*. Praha : Advent-Orion, 1994. Upevňování pocitu vlastní hodnoty, s. 79-90.

⁵⁵ Zdroj: osobní rozhovory autorky.

vždy spontánní. Těmito příběhy se ale také posilovala důvěra dětí vůči rodičům. Důvěra v to, že rodiče jsou také schopni přiznat chybu, důvěra v to, že o takovýchto otázkách s rodiči lze mluvit. Důsledkem těchto chvil tedy bylo i to, že se nastavila zcela otevřená komunikace mezi rodiči a pubertálními dětmi, komunikace plná úcty a obdivu, komunikace, kdy nikdo nemá potřebu dělat něco za zády rodičů, protože vědí, že je mnohem lepší všechny ty věci vykomunikovat s rodiči, poradit se s nimi. Rodiče si také prošli nejednou takovou situací, tak dobře vědí.

4 Volba povolání a vztahy v rodině

Volba povolání v křesťanské rodině a vztahy, které z ní pak plynou, je velmi důležitá a závažná. Některé církevní autority tvrdí, že věřící musí dělat něco, co bude prospěšné druhým, ne to, co je zajímavé. Zkrátka a dobře to, co žádá Bůh. K tomuto učení patřilo i to, že lidé byli nabádáni, aby svoje přání potlačili ve prospěch církevního života a „Boží vůle“. To pak mělo za následek množství lidí, kteří nebyli spokojeni s tím, co v životě dělali. Jednoduše je jejich povolání nenaplňovalo. V jiných rodinách rodiče doufají, že jejich potomci půjdou v jejich stopách i ve volbě povolání, další rodiče jasně stanoví, ke kterému „perspektivnímu“ povolání z hlediska finančního ohodnocení bude dítě směřováno.

Každý rodič se dostane do situace, kdy by měl svému dítěti poradit s volbou povolání, profesním nasměrováním. Tento zásadní okamžik pak bude určovat další podobu života dítěte. Jak ale poradit a nasměrovat správně a zároveň nechat svobodu uvažování dítěte? Jak moc by měli rodiče zasahovat do volby povolání, aby jim jednou dítě nevyčetlo, že za jejich neštěstí a nespokojenost mohou oni?

4.1 Konečné rozhodnutí pro povolání na vztazích závisí také

Autoritářský styl výchovy bude volit předem naplánovanou cestu pro své dítě. Bude ho odmala jasně profilovat, aniž by se zajímal o to, zda by dítě zajímalo také něco jiného, v čem by mohlo být šťastnější. Důležitější pro něj bude, zda bude jednou jeho potomek dobře zajištěný.

Shovívavý rodič bude se zájmem sledovat zájmy dítěte a s radostí vyhoví každému vrtochu a momentálnímu nadšení dítěte, vše mu zařídí a dojedná. Leckdy se nevědomým důsledkem tohoto jednání stane, že se v dítěti vypěstuje nestálost a vrtkavost. Jak je to možné? Dítě si umane, že bude něco dělat, může. Když si umane, že už činnost dělat nechce, nemusí, maminka s tatínkem zařídí, domluví a dítě může být bez jakýchkoliv následků a důsledků „aktivní“ v další činnosti. Samozřejmě se může stát, že si dítě postupem času najde oblast, v níž je dobré a která ho naplňuje. Oblast, v níž bude vynikat. Ovšem tento proces pak mnohdy trvá déle, než by musel. Volba

povolání zde, pokud dítě nebude odmala jasně profilované, bude náročná. Obvykle bude velmi těžké se rozhodnout. Proto může také dojít k tomu, že bude mladý člověk stále volit nějakou univerzální, obecnou zaměřenost, po jejímž absolvování jemu samotnému stále není jasné, co bude ve svém životě dělat.

Autoritativní rodič bude naslouchat a sledovat, při kterých činnostech je jeho dítě šťastné. Bude se snažit rozvíjet ho právě v těchto zájmech, popřípadě bude chtít poukázat ještě na další možnosti rozvoje v těchto oblastech. Podle svých poznatků a po rozhovoru s dítětem vybere kroužky, které jsou vhodné pro rozvoj toho, v čem by dítě bylo šťastné. Tímto způsobem bude probíhat i budoucí volba povolání. Rodič, který svému dítěti v průběhu života ukazuje nejen to, jak se má chovat, ale umožňuje mu vidět i to, jaké je ono samo, se bude snažit s dítětem mluvit o možnostech. V ideálním případě pak nebude tak těžké společně nahlédnout zájem dítěte nebo jeho potenciál a na ten poukázat. Společně najdou nejlepší řešení, kdy se dítě bude moct samo rozhodnout a bude vědět, že se jím zvolená cesta shoduje s jeho zájmy.

4.2 Motivační vzorec a volba povolání – na co není nikdy pozdě

Podle teorie motivačního vzorce, s níž přišli křesťanští autoři Arthur F. Miller a Ralph T. Mattson, spočívá tajemství úspěšných lidí v tom, že mohou pracovat v oboru, v němž jsou šťastní, kde sami našli svoje místo.

Člověku je vložen jakýsi **motivační vzorec**, který je neměnný. Lze to chápat jako něco, pro co je člověk určen, co slouží jako motivace. Pokud člověk tento motivační vzorec objeví a pochopí, má velkou naději na to, že bude rozvíjet obdarování, s nimiž do života vstoupil.

Každý by si měl umět zodpovědět několik základních otázek o sobě samotném. Ohledně toho, co o sobě ví, nebo například při jakých činnostech v dětství se cítil šťastný. Znalost odpovědí na tyto a podobné otázky pak určuje vnímání úspěšnosti vlastního života. Ze statistik zjišťovaných v USA vyšlo zcela jasně, že lidé, jež mají své zaměstnání jako povolání a jež jejich práce naplňuje, jsou mnohem úspěšnější. Jak sami autoři popisují, může to být tím, že právě z důvodu, kdy lidé objeví, co je naplňuje a

začnou v té oblasti i pracovat, čili rozvíjet svůj potenciál, umí i více obětovat, protože jsou přesvědčeni o důležitosti a smyslu toho, co dělají. Tím se pak stávají úspěšnějšími. Proto je dobré rozvíjet již u malých dětí oblasti, v nichž vynikají tak, aby mohly být v životě šťastné a úspěšné.

Tvrdí někdo, že je příliš pozdě? Autoři knihy podotýkají, že zjištění motivačního vzorce a na změnu k lepšímu nikdy není pozdě. Ani v dospělosti ne.

Martin, vedoucí pracovník Jednoty bratské, je nadmíru spokojen se svým povoláním. Opačně tomu bylo u jeho ženy, která byla vždy vedena k práci pro druhé, k „obětování se“. Do svého zaměstnání ve školce s dětmi se speciálními potřebami chodila nerada, vracela se unavená, smutná, našťvaná, práce ji netěšila. Když se spolu s Martinem zabývali neutěšeností situace, dostala se k nim právě teorie motivačního vzorce. Ta je povzbudila k tomu, že se nyní Martinova manželka ohlíží po zaměstnání v úplně jiné oblasti. V oblasti, kde bude moci rozvíjet své schopnosti a to, co ji baví. V oblasti, kde bude ona úspěšná a šťastná.⁵⁶

⁵⁶ Zdroj: osobní rozhovor autorky.

Závěr

Současné vztahy dětí a rodičů se dynamicky vyvíjejí. Jejich podobu ovlivňuje celá řada faktorů, mezi nimiž je především uplatňovaný styl výchovy. Ten do značné míry určuje nastavení klimatu v rodině a následné vztahy.

Téma vztahů rodičů a dětí zahrnuje celou řadu oblastí, na něž Bible a křesťanská literatura zastávají jednoznačný názor. Proto práce přináší jen některé oblasti. Pohled Bible na jejich podobu se nemění. Co se ale mění, je uchopení této problematiky lidmi.

Cílem práce bylo prozkoumat současnou křesťanskou literaturu a vybrat z ní některé aktuální problémy týkající se vztahů dětí a rodičů a přinést různé pohledy autorů na tematiku. Základní problematika zahrnutá do bakalářské práce pojednává o podobnosti vztahů Boha a lidí se vztahy rodičů a dětí. Bůh jako rodič do svého slova uložil principy fungování vztahů mezi ním a Jeho lidem. Principy, které platí i pro vztahy lidského rodu. Jsou to principy, jejichž aktuálnost se po léta nemění. Tuto skutečnost práce dokládá verši z Bible, jež přináší někdy jako argument, jindy jako zdůvodnění popsaného tvrzení.

Dále práce přináší rozbor vztahů rodičů a dětí z pohledu výchovy k víře a výchovy v křesťanském prostředí. Přináší důraz autorů na důležitost výchovy k víře a vztahů z toho vyplývajících. Uvádí důvody, proč rodiče mají vést děti k poznání Boha. S výchovou k víře a tedy i k morálním hodnotám Bible je úzce spojena problematika vlivu přátel dětí na ně samotné a v důsledku toho na vztahy s rodiči. Přátelé či partneři dětí působí jako skvělá prověrka toho, jak se podařilo vztahy nastavit, jak jsou kvalitní a funkční, jak funguje komunikace. Pokud jsou vztahy kvalitní, nerozbije je jen tak „nějaká bouřka“ v podobě dočasného nedorozumění nebo jiný názor na věc.

Ve stručnosti pojednává o volbě povolání, které má být v souvislosti se zájmy dítěte, s rozvojem silných stránek jeho osobnosti a ne v závislosti na aktuálním módním trendu v oblasti pracovního trhu. Lidé, jimž je umožněno správně zvolit povolání, pak mohou být v životě šťastnější a proto i úspěšnější. Moudří rodiče jsou schopni toto tajemství odhalit a umožnit tak svým dětem prožít krásný život plný radosti z toho, co dělají.

Téma vztahů dětí a rodičů bylo velmi inspirativní a podnětné. Z literatury jsem získala mnoho cenných informací, které jsou mi obohacením. Protože ráda analyzuji, dosazovala jsem zjištěné informace na fungování vztahů mezi rodiči a dětmi jak v naší rodině, tak v rodinách ve svém okolí. Našla jsem mnoho principů, jimiž se ve vývoji vztahů řídili moji rodiče nebo jež fungují v rodinách jiných.

Prostudovaná křesťanská literatura je spíše návodem na výchovu. Protože jde ale výchova ruku v ruce se vztahy, jsou v ní samozřejmě popsány také. Knihy obsahují převážně všeobecné oblasti problematiky vztahů dětí a rodičů, z nichž některé popisuje tato práce. Z toho důvodu již jen málo z nich alespoň zmiňuje specifitější problémy a vztahy z nich vyplývající. Těmito oblastmi jsou například rozvod v křesťanské rodině, drogová závislost dítěte nebo jeho homosexualita. Křesťanské rodiny nejsou vždy ideální a musí mnohdy řešit i tuto problematiku. Detailnější popis těchto témat z křesťanského pohledu může být mnohým rodičům velkým přínosem. Tuto problematiku nyní hlouběji otevírá, jak jsem se dozvěděla, Česká evangelikální aliance.

Jako odrazový můstek sloužily knihy převážně zahraničních křesťanských autorů, kteří působí v oblasti poradenství a mají řadu zkušeností s výchovou a vztahy v rodině. Českých autorů zabývajících se problematikou opravdu křesťanského pohledu nebylo mnoho, ale svými názory se od autorů zahraničních nelišili.

Porovnáváním tvrzení autorů s pohledy Bible a příběhy konkrétních lidí také mohu konstatovat, že je opravdu nadčasovou knihou, která k člověku může mluvit a může mu být dobrým návodem, aby nesehal při budování vztahu s dětmi.

Hloubka tématu mě přiváděla mimo jiné i do spontánních rozhovorů s různými lidmi a pozdější analýze jejich příběhů. Některé z nich jsem použila jako doklad či ilustraci fungování tvrzení, která se objevila v literatuře.

Z tématu a prostudované literatury vyplývá jedna velmi podstatná věc, kterou musíme mít neustále na zřeteli – rodičovství je velmi důležitá a zodpovědná role, jež se má brát náležitě vážně a se vši úctou. Je k tomu zapotřebí velké moudrosti. Tu nejlepší může člověk dostat právě u Boha. „*Schází-li někomu z vás moudrost, ať žádá Boha, a ten mu ji dá.*“⁵⁷

⁵⁷ Jakub 1,5

Seznam použitých zdrojů

- Bible, překlad 21. století.* Vyd. 1. Jongbloed, Nizozemsko : Biblion, 2009. 1564 s. ISBN 978-80-87282-00-7.
- CAMPBELL, Ross. *Hledám svou cestu.* Praha : Návrat, 1993. 124 s. ISBN 80-85495-22-8.
- CAMPBELL, Ross; LIKESOVÁ, Pat. *Znáte mě vůbec?.* Praha : Návrat, 1999. 144 s. ISBN 80-7255-000-4.
- CLOUD, Henry; TOWNSEND, John. *Děti a hranice : Proč ve vztazích k dětem budovat hranice?.* Praha : Návrat domů, 1999. 208 s. ISBN 80-7255-002-0.
- GRUBER, Elmar. *Děti se ptají na Boha.* Praha : Portál, 1993. 80 s. ISBN 80-85282-19-4.
- HARRIS, Joshua. *S nikým nechodím a nejsem cvok.* Praha : Samuel, 2003. 176 s.
- LEMAN, Kevin. *Na otci záleží.* Praha : Návrat domů, 2008. 161 s. ISBN 978-80-7255-175-0.
- LEMAN, Kevin. *Sourozenecké konstelace.* Vyd. 4. Praha : Portál, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7367-507-3.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém? : O výchovných odměnách a trestech.* Praha : Portál, 1993. 112 s. ISBN 80-85282-78-X.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují : Eseje z dětské psychologie.* Praha : Portál, 1994. 112 s. ISBN 80-7178-006-5.
- MILLER, Arthur F.; MATTSON, Ralph T. *Kdo jsem?.* První vydání. Praha : Návrat domů, 1998. 144 s. ISBN 80-85495-81-3.
- MUCHOVÁ, Ludmila . *Náboženská edukace v současné společnosti.* Rožumberok : Katolická univerzita v Rožomberku, Pedagogická fakulta, 2009. 196 s. ISBN 978-80-8084-425-7.
- MÜHLAN, Claudia; MÜHLAN, Eberhard. *Na to zapomeň, mámo!.* Praha : Advent-Orion, 1994. 192 s. ISBN 80-85002-80-9.
- MÜHLAN, Eberhard. *V pohodě.* Praha : Advent-Orion, 1994. 80 s. ISBN 80-85002-67-1.
- SCHAMBACH, Donna. J. *Vyprávěj, vyučuj, vychovávej.* Brno : Slovo života, 1998. 56 s.
- SONET, Denis. *Já tě snad přetrhnu!.* Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009. 104 s. ISBN 978-80-7195-321-0.

Internetové zdroje:

PEŇÁZ, P. Jan. *Poutník Jan* [online]. 28.10.2009 [cit. 2011-03-18]. Vysvětlení modlitby Otče náš. Dostupné z WWW: <<http://www.poutnik-jan.cz/>>.

ABSTRAKT

TALÁNOVÁ, Daniela. *Současné vztahy dětí a rodičů - křesťanský pohled*. České Budějovice, 2011. 47 s. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, teologická fakulta, Katedra pedagogiky. Vedoucí práce PhDr. Bc. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Klíčová slova: děti, rodiče, vztahy, výchova, víra

Bakalářská práce nabízí pohled na současné vztahy dětí a rodičů z křesťanského hlediska. Mapuje některé dílčí problémy těchto vztahů na základě dostupné křesťanské literatury a Bible. Srovnává podobnost vztahu Boha Otce a Jeho lidu se současnými vztahy dětí a rodičů. Popisuje jedinečný úkol rodičů – vést děti k víře a podobu vztahů z toho vyplývajících. Věnuje se vlivu přátel a partnerů dětí na vztahy v rodině. Pozornost obrací i na způsob volby správného povolání z pohledu křesťanské rodiny. Na příběžích lidí dokládá, že „teorie“ přinášené křesťanskými autory jsou opravdu platné. Verši z Bible dokládá roli Boha Otce a nadčasovost a univerzálnost Bible jako „výchovné literatury“.

ABSTRACT

Contemporary Relationships among Children and Their Parents in a Christian Aspect

Key words: children, parents, relationships, education, faith

The Bachelor project offers a view on contemporary relationships among children and their parents in a Christian aspect. It surveys some fragmental problems of these relationships on the basis of available Christian literature and the Bible. It compares resemblance and similarities of Father God relationships to his nation with contemporary relationships between children and their parents. It describes a special task entrusted to parents – to bring up and lead their children to faith – and relationships that base on the task. The influence of friends and partners on children, their relationships is described in a tight connection with the family. The special attention is paid to the way of a personal choice of the right profession reasoning from the lifestyle of Christian family. The peoples stories support the relevance of the „theory“, which bring the christian authors. It supports the role of God – Father with verses from the Bible and dateless and universality of Bible as „educative literature“.